

УДК 796.011
DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2019.177430>

Музика Юлія Дмитрівна,
кандидат наук державного управління, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва
та природничих наук Навчально-наукового
інституту управління, економіки та
природокористування Таврійського національного
університету імені В.І. Вернадського
ORCID 0000-0002-0000-9625
yulichka_2208@ukr.net

Юденко Оксана Вадимівна,
кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри
фізичного виховання Міжрегіональної Академії
управління персоналом
ORCID 0000-0003-0645-6781
ovbondarenko27@ukr.net

Котов Сергій Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри спеціальної фізичної підготовки
Львівського державного університету
внутрішніх справ
ORCID 0000-0001-9933-4323
skgbk63@gmail.com

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Мета роботи дослідити феномен фізичної культури і його вплив на розвиток особистості, формування свідомості громадян України. **Методологія** дослідження ґрунтується на застосуванні компаративного та аналітичного методів дослідження феномену фізичної культури та її вплив на розвиток особистості. **Наукова новизна** одержаних результатів полягає в обґрунтуванні фізичної культури як феномену розвитку особистості в сучасному суспільстві. **Висновки.** Вивчення фізичної культури як феномену розвитку особистості визначалося історичними та соціально-політичними, соціально-культурними умовами життя членів суспільства. Суспільство не має більш ефективних засобів, за допомогою яких можна було б фізично та психологічно готувати людей до нових умов життя і виробництва. Саме зміст фізичної культури є необхідною умовою її гармонійного розвитку, який повинен включати в себе: зміцнення здоров'я; розвиток фізичних якостей; покращення форми тіла; зняття нервової напруги і розумової втоми після навчання та роботи; поліпшення функціональних можливостей організму; досягнення високих спортивних результатів; підтримання належної працездатності; отримання задоволення від рухової діяльності; формування певних умінь і навиків тощо. Таким чином, для підвищення ефективності феномену фізичної культури в процесі розвитку особистості, необхідно удосконалювати організацію, зміст, засоби і методи занять фізичними вправами, спрямованими на формування позитивної мотивації і орієнтації особистості до цінностей фізичної культури та до систематичних занять.

Ключові слова: культура; фізична культура; фізичне виховання; особистість; суспільство.

Музыка Юлия Дмитриевна, кандидат наук государственного управления, доцент, доцент кафедры экономики, предпринимательства и естественных наук Учебно-научного института управления, экономики и природопользования Таврического национального университета имени В.И. Вернадского; Юденко Оксана Вадимовна, кандидат педагогических наук, заведующая кафедрой физического воспитания Межрегиональной Академии управления персоналом; Котов Сергей Николаевич, кандидат исторических наук, доцент кафедры специальной физической подготовки Львовского государственного университета внутренних дел

Физическая культура как феномен развития личности

Цель работы исследовать феномен физической культуры и ее влияние на развитие личности и формирование сознания населения государства. **Методология исследования** основана на применении сравнительного и аналитического методов исследования феномена физической культуры и ее влияние на развитие личности. **Научная новизна** исследования заключается в обосновании физической культуры как феномена развития личности в современном обществе. **Выводы.** Изучение физической культуры как феномена развития личности определялось историческими, социально-политическими, социально-культурными условиями жизни общества. Общество не имеет более эффективных средств, с помощью которых можно было бы физически и психологически готовить людей к новым условиям жизни и производства. Именно содержание физической культуры является необходимым условием ее гармоничного развития, который должен включать в себя: укрепление здоровья; развитие физических качеств; улучшение телосложения, осанки; снятия нервного напряжения и умственного утомления после учебы и работы; улучшение функциональных возможностей организма; достижения высоких спортивных результатов; поддержания высокой работоспособности; получения удовольствия от двигательной деятельности; формирования двигательных умений и навыков и др. Таким образом, для повышения эффективности феномена физической культуры в процессе развития личности, необходимо совершенствовать организацию, содержание, средств и методов занятий физическими упражнениями, направленными на формирование положительной мотивации и ориентации личности к ценностям физической культуры и к систематическим занятиям.

Ключевые слова: культура; физическая культура; физическое воспитание; личность; общество.

Muzyka Yuliia, Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Natural Sciences Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of the Taurian National University named after V.I. Vernadsky; *Yudenko Oksana*, Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Physical Training Interregional Academy of Personnel Management; *Kotov Sergii*, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Special Physical Training Lviv State University of Internal Affairs

Physical culture as a phenomenon of personality development

The purpose of the article is to study the phenomenon of physical culture and its impact on the development of the individual and the formation of consciousness of the population of the state. The methodology of the research is based on the application of comparative and analytical methods for studying the phenomenon of physical culture and its impact on the development of personality. The scientific novelty of the obtained results consists of the substantiation of physical culture as a phenomenon of personality development in modern society. Conclusions. Study of physical culture as a phenomenon of personality development was determined by historical and socio-political, socio-cultural conditions of life of society. Society has no more effective means by which it would be possible to physically and psychologically prepare people for new living and working conditions. It is the content of physical culture that is a prerequisite for its harmonious development, which should include: health promotion; development of physical qualities; improvement of posture; removal of nervous tension and mental fatigue after training and work; improvement of the functional capabilities of the organism; achievement of high sports results; maintenance of high working capacity; getting pleasure from motor activity; the formation of motor skills and skills, etc. Thus, in order to increase the effectiveness of the phenomenon of physical culture in the process of development of the individual, it is necessary to improve the organization, content, means and methods of exercise by physical exercises, aimed at forming a positive motivation and orientation of the individual to the values of physical culture and to systematic physical exercises.

Key words: culture; physical culture; physical education; personality; society.

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства, пов'язаний з демографічною кризою, зниженням середньої тривалості життя, погіршенням стану здоров'я населення країни, що в свою чергу викликає стурбованість фахівців і спонукає на пошуки ефективних способів і засобів відновлення, збереження і зміцнення здоров'я. саме фізична культура, яка спрямована на розвиток гармонійної особистості, сприяє вихованню фізично, психічно, соціально, духовно здорової нації та стає одним із основних пріоритетів ефективного розвитку сучасного суспільства. Фізична культура є однією з головних цінностей особистості, оскільки вона забезпечує її соціально-біологічний життєдіяльнісний потенціал, створює передумови для гармонійного розвитку, сприяє прояву високого рівня соціальної активності, вихованню фізично, психічно, соціально, духовно здорової особистості.

Дефініція «фізична культура» є розглядається як частина (різновид) культури взагалі. Законом України «Про культуру» визначено термін «культура» – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти» [6]. У сфері культури людина проявляється в трьох аспектах: пізнає попередній історичний досвід (вивчає літературу, мистецтво, техніку); виступає як носій культурних цінностей; сама створює, формує культурні цінності, які стають базою подальшого розвитку культури. Фізична культура, як різновид культури, не дана людям від природи, а є наслідком суспільної та індивідуальної творчості. Законом України «Про фізичну культуру і спорт» закріплено термін «фізична культура» – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація» [7]. Тобто, під «культурою» взагалі, слід розуміти все те, що було, є і буде створено, розвинено, покращено, змінено людьми в процесі розумової та фізичної праці, на відміну від того, що дано природою.

Аналіз останніх досліджень. За останні роки до питання розвитку фізичної культури значно збільшився інтерес науковців – філософів, педагогів, державних управлінців, психологів та медиків – до проблем збереження здоров'я людини. Аналізуючи наукові праці з цієї тематики, відзначимо, що лише невелика кількість вчених досліджувала її окремі аспекти в контексті дослідження більш ширших тематичних блоків. Так, частково розкривається порушена проблема у працях науковців, які займалися вивченням феномену фізичної культури та його впливу на суспільство, зокрема І. Іванія, О. Булгакова, В. Казначєва, В. Климової, Е. Ларина, В. Скуміна, Т. Круцевича Є. Спіріна, І. Фролова та ін.

Системна державна підтримка та законодавче закріплення програм щодо розвитку фізичної культури стимулювали б сучасне суспільство до системного формування здорового способу життя, яке повинно включати в себе взаємоузгоджені знання, уміння та навички щодо розвитку у дітей, молоді та дорослого населення держави необхідного рівня їх працездатності, моралі та духовності. Зокрема, в Україні, було прийнято ряд законодавчих актів, які направлені на розвиток та підтримку фізичної культури в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки» від 10.01.2002 р. №14 [9], Наказ Міністерства освіти та науки України «Про організацію та проведення конкурсу-захисту сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю» від 10.11.2008 №1023 [8], Рішення Національної експертної комісії з питань захисту суспільної моралі «Про розробку проекту Державної програми інформаційно-просвітницької діяльності з пропагування духовних, морально-етичних цінностей та здорового способу життя в Україні» від 30.08.2010 №4 [10].

Варто додати, що система забезпечення розвитку фізичної культури в Україні є не просто сукупністю взаємодіючих структур, вона також включає певний процес формування правового поля та прийняття державницьких рішень у розвитку сфери фізичної культури. З огляду на це, вкрай важливим є те, хто бере участь в оцінках і прогнозах та яка інформація була взята до уваги, а яка – проігнорована. Це означає, що в структурі системи забезпечення розвитку фізичної культури має бути підсистема, головною функцією якої є не тільки розробка та прийняття державно-управлінських рішень щодо реалізації програм з розвитку фізичної культури, а й формування правового поля вказаного напрямку. Дану підсистему наповнюють такі сфери державного управління як: освіта, культура, медицина, екологія тощо. Для вирішення завдання державної системи зовнішнього та внутрішнього стимулювання до здорового способу життя, до рухової і самооздоровчої діяльності мають бути задіяні місцеві та центральні органи виконавчої влади, економічні та ідеологічні важелі впливу.

Необхідно зазначити вплив медіа-простору на реалізацію програми розвитку з фізичної культури серед молоді в працях Н. Корж, О. Захарової, А. Сокол [3] які вважають, що найбільшого ефекту у фізкультурній освіті студентської молоді можна досягти завдяки створенню системи інформаційно-освітнього забезпечення здорового способу життя [3]. Отже, фізичне виховання молоді має відображати нові підходи до формування сучасної особистості. Так, Є. Ларіна [4] вважає, що фізичну культуру необхідно розглядати, як фундаментальну цінність особистості, оскільки вона забезпечує її соціально-біологічний та життєдіяльнісний потенціал щодо створення передумов для гармонійного розвитку, що забезпечує високий рівень соціальної активності людини.

Фізичну культуру людини можна формувати, розвивати і підтримувати тільки за допомогою регулярної фізичної активності. Сьогодні не можна знайти жодної сфери людської діяльності, не пов'язаної з фізичною культурою, оскільки фізична культура – загальноприйнята матеріальна і духовна цінність суспільства в цілому і кожної людини окремо. Фізична культура як феномен загальної культури унікальна, яка становить певну групу суспільних цінностей.

Група суспільних цінностей – це все те, що накопичено соціумом для фізичного вдосконалення людини, організації здоров'язберігаючого середовища (форми і засоби формування престижності фізичної культури у соціумі; різновиди фізичних вправ і вправляння, які відображають специфіку реалізації рухових дій; методики профілактики захворювань, реабілітації здоров'я, оздоровлення; досвід організації фізичної активності). Ця група цінностей визначає, в значній мірі, форми організації навчання фізичної культури [2].

Отже, з метою створення сприятливих умов для зміцнення здоров'я молоді та населення країни, як найвищої соціальної цінності, забезпечення реалізації права особи на оздоровчу рухову активність указом президента України № 42/2016 схвалена Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2026 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здоров'я нації» [5]. Необхідно відмітити, яким би великим не був потенціал нових методів оздоровлення, якщо вони не засвоєні практикою фізичної культури, то залишаться не реалізованими. Дана Національна стратегія підготовлена на основі результатів аналізу світового досвіду та сучасного стану розвитку вітчизняної системи оздоровчої рухової активності визначає мету та основні завдання, спрямовані на створення умов для підвищення рівня залучення населення до оздоровчої рухової активності, що сприятиме розв'язанню гуманітарних і соціально-економічних проблем для особи, суспільства та держави.

Спостереження за станом функціонування фізичної культури в Україні на сучасному етапі державотворення й системи фізичного виховання дітей та молоді дає право констатувати, що криза фізичної культури існує в частині її матеріального забезпечення та в плані неприйняття молоддю заорганізованих форм занять, їх прагматичною спрямованістю. Про це свідчить великий інтерес, який сьогодні виявляє молодь (та й доросле населення) до нетрадиційних видів фізичних вправ і систем тренувань. Впливаючи на фізичну природу людини, фізична культура сприяє розвитку його життєвих сил і загальної дієздатності. Це в свою чергу, сприяє вдосконаленню духовних можливостей і, в кінцевому підсумку, призводить до всебічного і гармонійного розвитку особистості. Таким чином, роль фізичної культури у формуванні основних якостей і властивостей особистості дуже велика. Людина повинна вміти абстрактно мислити, виробляти загальні положення і діяти відповідно до цих положень. Але недостатньо просто вміти міркувати і робити висновки, - необхідно вміти застосовувати їх у життя, досягати поставленої мети, долаючи перешкоди, що зустрічаються на шляху. Це ж може бути досягнуто тільки при правильній фізичній освіті. Звідси тісний, нерозривний зв'язок між фізичною та розумовою освітою, завдяки якому, завдання їх роз'єднати неможливо, і тільки при повній гармонії між ними ми можемо очікувати повного розвитку морального характеру особистості .

Висновки. Отже, фізична культура є специфічним багатофункціональним явищем у сфері якого вирішується широке коло завдань – від особистих до державних та загальнолюдських. Як феномен розвитку особистості, фізична культура є складовою загальної культури людини із специфічними ознаками, притаманними фізичній культурі та є важливим засобом «виховання нової людини, яка гармонійно поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість».

Література

1. Булгаков О. Особистісна фізична культура як одна із граней гармонійно розвиненої людини. URL : http://eprints.zu.edu.ua/22930/1/%D0%91%D1%83%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2_1.pdf
2. Іваній І.В. Фізична культура як феномен розвитку соціокультурної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання. URL : <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2014-04/14iivtpe.pdf>
3. Корж Н., Захарова О., Сокол А. Деякі аспекти формування культури здоров'я в студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання. URL : file:///C:/Users/admin/Downloads/Fvs_2011_4_11.pdf
4. Ларина Е. М. Физическая культура как феномен социокультурного развития личности студента // Теория и практика физической культуры. 2012. № 9. С. 3–6.
5. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здоров'я нації». Указ Президента України від 9 лютого 2016 р. № 42/2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>
6. Про культуру Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
7. Про фізичну культуру і спорт Закон України від 24.12.1993 р. №3808-XII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
8. Про організацію та проведення конкурсу-захисту сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю Наказ МОН від 10.11.2008 р. №1023 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1023290-08>
9. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002-2011 роки. Постанова КМУ від 10.01.2002 р. №14 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/14-2002-%D0%BF>
10. Про розробку проекту Державної програми інформаційно-просвітницької діяльності з пропагування духовних, морально-етичних цінностей та здорового способу життя в Україні. Рішення Національної експертної комісії з питань захисту суспільної моралі від 30.08.2010 №4 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr004623-10>

References

1. Bulgakov O. Personal physical culture as one of the faces of a harmoniously developed person. URL: http://eprints.zu.edu.ua/22930/1/%D0%91%D1%83%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2_1.pdf [in Ukrainian].
2. Ivany, I.V. Physical culture as a phenomenon of development of sociocultural competence of the future teacher of physical education. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2014-04/14iivtpe.pdf> [in Ukrainian].
3. Korzh N., Zakharova O., Sokol A. Some aspects of the formation of health culture in students of higher educational establishments by means of physical education. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/Fvs_2011_4_11.pdf [in Ukrainian].
4. Larina E. M. (2012). Physical Culture as a Phenomenon of Socio-Cultural Development of the Student's Personality. Theory, and Practice of Physical Culture, 9, 3-6 [in Russian].
5. National strategy for improving motor activity in Ukraine up to 2025 "Motor activity - healthy lifestyle - health of the nation". Decree of the President of Ukraine dated February 9, 2016, № 42/2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> [in Ukrainian].
6. About culture Law of Ukraine dated December 14, 2010 No. 2778-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> [in Ukrainian].
7. About physical culture and sports Law of Ukraine dated 24.12.1993 №3808-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> [in Ukrainian].
8. About the organization and holding of a competition for the protection of a modern model of an educational institution - Schools for the promotion of health. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 10, 2008 No. 1023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1023290-08> [in Ukrainian].
9. On approval of the Intersectoral Integrated Program "Health of the Nation" for 2002-2011. CMU Regulation No. 14 dated 10/01/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/14-2002-%D0%BF> [in Ukrainian].
10. On the development of a draft State Program for information and awareness raising on the promotion of spiritual, moral and ethical values and a healthy lifestyle in Ukraine. Decision of the National Expert Commission on the Protection of Public Morality dated August 30, 2010 №4 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr004623-10> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2019 р.